

A felvidéki magyarság jogfosztása és szülőföldjéről való eltávolítása 1944-1949

írta Izsák Lajos
A Fehér Lap

A szlovák parlament nemrég kimondta a Benes-dekrétumok érinthetlenségét. De vajon hogyan lehet érinthetetlen ma Európában egy olyan jogfosztás, amely csupán egyetlen „törvény” szellemének felelt meg: jaj a legyőzetteknek!

Történelmi tény, hogy a felvidéki magyarság már a XI. századtól kezdve lakta, birtokolta és művelte azt a földet, amelyet a második világháború után el kellett hagynia, illetve „hivatalosan” el távolították onnan. Elődeinknek, a felvidéki magyarságnak az etnikai és nyelvhatára a XI. században már a Pozsony-Nagyszombat-Nyitra-Galgóc-Bars-Hont vonalig terjedt. Szülőföldumról, Negyedről az első írásos emlék 1111-ből való, a zaborhegyi apátság oklevelében már e néven említik. Komárom az Árpád-házi királyok uralkodása idején már kisebb várispánság.

A *Mária Terézia* uralkodása idején, 1773-ban készített első országos összeírás a magyar településterület határát a Nyitra-Léva-Losonc-Rimaszombat-Rozsnyó-Jászó vonalban jelölte meg. 1880 végén a mai szlovák állam területén majdnem 600 ezer magyar élt, s ez a létszám az 1910-es népszámlálás idejére csaknem 900 ezer főre emelkedett.

Erőszakos szlovákosító kampányok egész sora zajlott a két világháború között is, de különösen 1944 után. Ez a folyamat elkezdődött már az 1918-19-es fordulat után, amikor a berendezkedő új csehszlovák államhatalom rögtön több mint 100 ezer felvidéki magyart üldözött el otthonából.

Az első bécsi döntés értelmében 1938. november 2-án 11 927 négyzetkilométer terület került vissza Magyarországhoz. A visszatért területek 1 050 000 lakosának 86,5 százaléka magyar volt. Aligha férhet hozzá kétség, hogy ez a döntés fedte az etnikai határokat, és aligha eredményezett volna mást vagy többet egy nemzetközi ellenérzés mellett tartott népszavazás. E döntést követően *Chamberlain* angol miniszterelnök úgy nyilatkozott a brit parlamentben, hogy a Csehszlovákia és Magyarország közötti határookra vonatkozóan nem szükségesek további nemzetközi lépések. Sőt a londoni magyar követ érdeklődésére az angol külügyminisztérium azt is megeresítette, hogy mindez az első bécsi döntés „de jure”, vagyis jogi elismerését is jelenti.

Néhány hónappal a Felvidék magyarlakta területeinek visszatérése után, 1939. március 15-től a müncheni egyezményt aláíró nagyhatalmak - Anglia, Franciaország, Németország, Olaszország döntése következtében az első világháború végén kreált Csehszlovákia, megszűnt létezni. A német csapatok prágai bevonulásával egy időben létrejött a Tiso vezette szlovák bábállam, amely *Hitler* szövetségeseiként vett részt a második világháborúban. Így Magyarország sohasem lépett háborúba „Csehszlovákia ellen”. Mégis a Csehszlovák Köztársaság 1938-39. évi szétverésében mondták ki a magyarságot – és a németeket – bűnösnek.

A csehszlovák nemzeti állam megteremtésének programját – az akkorra már nemzetköziteg is elismert jogfolytonosság talaján állva – *Eduard Benes* köztársasági elnök és a

londoni csehszlovák emigráns kormány 1942 végén, 1943 elején a magyar nemzetiségű lakosság kitelepítésének követelésével egészítette ki. A moszkvai csehszlovák kommunista emigráció 1944 tavaszán – a szovjet kormánnyal együtt –, a Szlovák Nemzeti Tanács (SZNT) pedig 1944 őszén szintén elfogadta ezt.

A Szlovák Kommunista Párt 1945. februári konferenciáján „új honfoglalásra” szólította fel a szlovákságot: „A szlovák parasztnak és munkásnak, akiket kiszorítottak a gazdag déli területekről, és századokon keresztül a hegyek között elnyomtak, meg kell ismét kapnia ezeket a régi szlovák területeke és lehetőséget a rendes emberi élethez.” Majd 1945. március elején azért emelt szót, hogy „a múltban vagy az elmúlt hat évben erőszakkal elmagyarosított déli határvidéket tervszerűen és fokozatosan visszaszlovákosítsuk.

Ezen elképzelések, illetőleg tervek jegyében fogant az 1945. április 5-én Kassán meghirdetett kormányprogram, amely a magyar nemzetiséget tette felelőssé Csehszlovákia felbomlásáért. A kormányprogram konkrét javaslatait a kolléktív felelősség szelleme hatotta át, mivel a magyar nemzetiségű lakosság túlnyomó többségét hontalanságra ítélte, ezzel együtt a jog sáncain kívülre helyezte. Számos magyarelles - s tegyük hozzá, németellenes intézkedés már a kormányprogram - vagyis 1945. április 5. - meghirdetése előtt napvilágot látott. Közülük említésre méltó az SZNT 1944. szeptember 6-án elfogadott rendelete, amellyel megszüntetett Szlovákiában minden magyar és német tanítási nyelvű iskolát. Egyidejűleg megtiltotta, hogy az államilag elismert egyházak német és magyar nyelven tartsák istentiszteleteiket mindazokon a helyeken, ahol ezeket az első bécsi döntés (1938. november 2.) után vezették be.

A kormányprogram meghirdetését követően, 1945. április 7-én jelent meg az SZNT belügyi megbizottjának rendelete, amely szerint a magyarok által lakott településeken nem lehetett nemzeti bizottságot alakítani, s ha netán mégis létrejöttek ilyenek, fel kellett oszlatni őket. A magyarok nem lehettek tagjai sem politikai pártnak, sem tömegszervezeteknek. Április-május folyamán elbocsátották állásukból a magyar nemzetiségű közalkalmazottakat, majd nem sokkal később a magánalkalmazottak menesztése következett. A magyar nemzetiségűek tulajdonában lévő kis- és középüzemek, a kisiparosok műhelyeit is beleértve, nemzeti gondnokság alá kerültek. A nagyobb városokban, különösen Pozsonyban, tömeges méreteket öltött a magyar nemzetiségű lakosság lakásainak igénybevétele, gyakran az érintettek internálásával egybekötve. Internálótáborok működtek - többek között - Pozsony-Ligetújfalun, Kassán, Losoncon, Léván, Nagyidén, Nyitrán, Rozsnyón, Szereden s másutt, ahol több mint 20 ezer magyart őriztek, s csak kevés szó esik arról, hogy egyedi kivégzések és tömeggyilkosságok is történtek. Ezek hatására, már 1945 tavaszán megindult a menekültáradat Magyarországra, s néhány hónap alatt mintegy 40 ezren menekültek a határ túloldalára. A kormányprogram rendelkezése alapján csaknem 800 magyar tanítási nyelvű iskolát és egyéb oktatási intézményt zártak be - az oktatás nyelve csak a szlovák lehetett -, így azoknak a tanulónak a száma, akik nem tanulhattak anyanyelvükön, meghaladta a 100 ezret.

A második világháborúban győztes nagyhatalmak potsdami értekezlete (1945. július 17. augusztus 2.) elutasította a magyar nemzetiség kitelepítésére vonatkozó csehszlovák kérést. Az állásfoglalás elégedetlenséggel töltötte el a csehszlovák hivatalos köröket és a közvéleményt. Ez mindenekelőtt a magyar nemzetiséggel szembeni türelmetlenség fokozódásában, illetőleg a magyar nemzetiségű lakosság jogfosztásában és szülőföldjéről való elűzésében, üldözésében fejeződött ki.

Döntő jelentősége volt a felvidéki magyarság további sorsa szempontjából a 33/1945. sz. elnöki dekrétumnak, amely augusztus 2-án jelent meg. Hatálybalépésével a magyar nemzetiség lényegében elesett az egészségügyi ellátástól, a nyugdíjtól, valamint azoktól a szociális juttatásoktól, amelyeket nem-nélkülözhetett. Az intézkedés csaknem, háromnegyedmillió magyart érintett. A 88/1945. sz. elnöki dekrétum alapján 1945. szeptember és december 1-je között mintegy 10 ezer felvidéki magyart vittek közmunkára Csehországba - a férfiak 16-55 év között, a nők 18-45 éves korig bármikor beoszthatók voltak munkaszolgálatra az ország legtávolabbi részén is.

Magyarország kormánya több ízben is a szövetséges nagyhatalmakhoz fordult, hogy védelmet kérjen a csehszlovákiai magyarok számára, de nem talált megértésre, kitérő vagy elutasító választ kapott. Nem maradt más hátra, mint az, hogy kétoldalú tárgyalásokon kísérelje meg a vitás kérdések tisztázását a csehszlovák kormánnyal.

Budapest 1946. február 27-én lakosságcsere-egyezményt írt alá, illetve kötött Csehszlovákiával, amelynek az volt a lényege, hogy ahány magyarországi szlovák önkéntesen jelentkezik áttelepülésre, a csehszlovák hatóságok ugyanannyi magyart távolítanak el az állam területéről. Az egyezmény egész tartalmából kiolvashatóan nem két egyenjogú állam, hanem győztesnek nyilvánított Csehszlovákia és a legyőzött Magyarország megállapodása volt.

„Ez az egyezmény arculecsapása volt a nemzet önérzetének - írta *Sulyok Dezső*, a hazai ellenzék egyik vezére emlékiratában-, teljesen alárendelte annak nemzeti érdekeit a kommunista-cseh-szláv imperializmusnak, törvényes formában másodrendű néppé a magyart tette a szlovákkal szemben: történelmük egyik legnagyobb vétke volt népünk megmaradása ellen.”

Az egyezmény értelmében a magyar kormány hozzájárult ahhoz, hogy Csehszlovákia kormánybizottságot küldjön Magyarországra a szlovákok áttelepülésének előkészítésére, a jelentkezésre vonatkozó nyilatkozatok átvételére, agitációra és az egész akció lebonyolítására. A Csehszlovák Áttelepítési Bizottság (CSÁB) 1946. március 4-én kezdte meg tevékenységét Magyarországon, és 157 községben fejtett ki propagandát.

De a CSÁB működésének már az első napjaiban, heteiben kiderült, hogy tagjai igen „rugalmasan” értelmezik és kezelik a lakosságcsere-egyezményt, a szlovák nemzetiségű lakosság hazatelepülésének előkészítését. Így például széles körben terjesztették, hogy azokat a szlovákokat, akik nem mennek el önként, később erőszakkal telepítik át Csehszlovákiába de akkor már nem kapnak földet. Sőt az itt maradókat a magyar hatóságok a Dunántúlon telepítik szét, illetőleg Csehszlovákiából kitelepített magyarokat költöztetnek a szlovák családokhoz. A CSÁB lakosságcsereegyezményt sértő tevékenységével és propagandájának túlzásaival kapcsolatban a Nagy Ferenc-kormány március 21-én hivatalos nyilatkozatot adott ki, amely cáfolta mindezeket az állításokat.

A csehszlovák kormány járasonként elkészítette a kitelepítésre kijelölt felvidéki magyarok listáját. Ezen a dunaszerdahelyi járás a magyar lakosság 43,1 százalékával szerepelt, az érsekújvári 22,6, a galántai 25,1, Kassa 34,8, Komárom 54,1, Ipolyság 38,4 Léva 32,4, Ógyalla 44,5, Párkány 36,4, Somorja 31,1, Vágsellye 29,9, Zseliz 40,5 százalékkal. A listán összesen 183 692 áttelepítésre kijelölt felvidéki neve kapott helyet. A lakosságcserere kijelöltek listájára felkerült felvidéki magyarok igazolványt és fehér lapot kaptak. Ezzel sorsuk megpecsételődött.

A magyar-csehszlovák viszony az egyezmény aláírása után sem javult, sőt inkább rosszabbodott. Ez azzal függött össze, hogy a csehszlovák kormány a lakosságcsere-egyezményt valójában csak az első lépésnek tekintette a magyarok eltávolítására.

Nem függesztették fel a korábbi jogfosztó intézkedéseket, sőt újabakkal tetézték őket. „Nyelvem, mely az emberi hang egyik legcsodálatosabb hangszere volt, kihágási objektummá szürkült. Újság a bűnös nyelven nem jelenhet meg, rádiót tilos hallgatni. Lekonyult fejjel járok és némán, és ha lehet, ki sem mozdulok emberek közé. Vak, süket és mozdulatlan gettóélet ez mindenképpen: a jogfosztott emberek szegény- és félelemterhes élete” – szól Fábri Zoltán 1946 májusában a cseh és szlovák értelmiséghez. Majd így: „És azok ok? Egyetlenegy tény, vádak vádjá: magyarságom. Magyar vagyok, tehát bűnös vagyok. A faji kizároltság barbarizmusának annyi millió emberéletbe került letörése után egy újabb keletű faji

kíméletlenség büntet sommásan, tehát igazságtalanul. [...] Győzők vannak és legyőzöttek! Örök törvény. Háborús törvény: embertelen törvény. Vae victis!"

A „stószai remete" a pusztába kiáltott.

A szlovák belügyi megbízott 1946. június 17-i rendelete alapján megkezdték a magyar nemzetiségű lakosság körében a reszlovakizációt, vagyis a visszaszlovákosítási kampányt. A magyarokat választás elé állították: ha szlováknak vallják magukat, visszakapják állampolgárságukat, ha nem, el kell hagyniuk szülőföldjüket, kiutasítják őket Csehszlovákiából. A létfeltételeitől megfosztott és hosszú hónapok óta zaklatásnak kitett felvidéki magyarság egy része - azok után, hogy segítséget sehonnan nem kapott és nem is remélhetett--eleget tett a hatóságok kívánságának. Mintegy 400.000 „nyilvánították magukat" szlováknak, de még így is több járásban (a komáromiban, a párkányiban, a felediben, a sellyeiben stb:) a magyarok többsége ellenállt a nyomásnak.

Nem nézhette tétlenül a magyar kormány a cseh-, szlovák hatóságok egyoldalú kitelepítésre vonatkozó terveit, sem a reszlovakizációs kampányt. *Gyöngyösi János* külügyminiszter 1946. június 28-án a Külügyminiszterek Tanácsához intézett táviratában tárta fel a magyar nemzetiségű lakosságot ért újabb súlyos sérelmet a szövetséges nagyhatalmak előtt, de ott nem talált „visszhangra", válaszra sem méltatták.

Mindezen eseményekkel párhuzamosan zajlott le Párizsban 1946. július 29. és október 15. között a második világháború 21 győztes államának békekonferenciája. Gyöngyösi János külügyminiszter augusztus 14-én ismertette a békeszerződés-tervezettel kapcsolatos magyar álláspontot. Felhívta a figyelmet arra, hogy a lakosságcsere után még mindig mintegy fél-millió magyar marad Csehszlovákiában, akiknek a kitelepítése nem oldhatja meg a problémákat. „Bármilyen súlyos és bármilyen kétségbeejtő legyen is helyzetük, lehetetlen megtagadni a legyőzöttől azt a jogot, hogy ezt a követelést az erkölccsel és az emberiséggel ellentétesnek ne találja - mondta a magyar külügyminiszter. De ha akadna is magyar kormány, amely külső kényszer folytán e döntést elfogadná, önmaga és a magyar demokrácia sírját ásná meg vele." Majd - hasonlóan-a Romániában felmerült problémákhoz - ebben az ügyben is nemzetközi szakérői bizottság kiküldését kérte. Továbbá elutasította a pozsonyi hídfő kiszélesítésére vonatkozó csehszlovák követelést, amely öt magyar község (Bezenye, Rajka, Dunacsún, Oroszvár és Horvátjářfalu) átengedésére vonatkozott.

Románia képviselőjének meghallgatása után a békekonferencia illetékes szervei és bizottságai szinte percek alatt eldöntötték Erdély sorsát, mivel a magyar javaslatnak egyetlen támogatója sem akadt. Így elutasították a Székelyföld területi önkormányzatára vonatkozó indítványt, és visszaállították a második bécsi döntés előtti magyar-román határt. Részlegesen helyt adtak a csehszlovák területi igényeknek is: elfogadták Dunacsún, Horvátjářfalu és Oroszvár átsatolását, így a Trianonban megcsonkított ország területe tovább csökkent. A békekonferencia nem foglalkozott a lakosságcsere-egyezménnyel, mivel a győztes nagyhatalmak ezt már korábban tudomásul vették, és lényegében a két érdekelt fél ügyének tekintették.

A hazai politikai pártok kénytelenek voltak tudomásul venni a párizsi döntéseket. 1946 ászén a korábban említett 1945-ös, közmunkáról szóló rendeletre hivatkozva - a magyar lakosság tízezreit, mintegy 50 ezer személyt deportáltak erőszakkal Csehországba, döntően a korábban németek által lakott vidékre. Az akció 1947. február végéig tartott, a kényszermunka csaknem 400 községet érintett. A deportálások fáképpen a galántai, párkányi, lévai, érsekújvári és zselizi járásból történtek.

A magyar nemzetiségű lakosság Csehországba történt deportálása miatt az anyaországi pártok és a kormány képviseldi számos tiltakozó jegyzéket juttattak el a győztes nagyhatalmak vezetőihez. A nemzetgyűlés 1946. november 28-i ülésén *Bereczky Albert* - a későbbi református püspök - emelte fel tiltakozó szavát. *Tildy Zoltán* köztársasági elnök 1947 januárjában személyesen kérte *Clementistől* hogy kíméljék meg a közmunkáktól, illetve a deportálástól a Felvidéken élő rokonait, s húzzák ki a transzportlistából.

Mindszenty József bíboros 1947. február elején *VI. György* angol királyhoz és *Truman* amerikai elnökhöz fordult segítségért. A polgári radikális *Zsolt Béla*, Benes elnök személyes ismerőse keserűen állapította meg, hogy az elnök nemzetiségi politikája nemcsak hogy nem egyengeti a végleges megnyugváshoz vezető folyamatot, de olyan módszereket alkalmaz a magyarsággal szemben, amelyek a fasiszmus előtti Európában is ismeretlenek voltak. „Elűzik otthonukból a zárt magyar etnikai területen élő magyarokat, kényszermunkára fogják őket - írta Zsolt Béla -, ez a csehszlovák nemzetiségi politika nemcsak eszközeiben fasisztikus, de végcéljában is az.”

E tekintetben is igaza van, illetve messzemenően egyetértünk a Kossuth-díjas felvidéki magyar író, Dobos László Vádirat című írásának minden sorával. „A szlovákiai magyarságot 1945 és '49 között szervezett, programozott népiirtással pusztították. Szlovákiai magyar holokausztot értünk meg. Ez csak a zsidók tragédiájához hasonlítható” (Magyar Nemzet, 1997. június 28.).

A két állam közötti nézeteltérések s ezen belül a lakosságcsere végrehajtásával kapcsolatos viták elhúzódása miatt csak 1947 áprilisában kezdődhetett meg a magyarországi szlovákok önkéntes áttelepítése és a csehszlovákiai magyarok kitelepítése, pontosabban szólva a felvidékiek szülőföldjükről való hivatalos eltávolítása, elűzése.

A Magyarországra érkező kitelepített felvidékieket 16 kirendeltség fogadta. Egy-egy fogadóállomás hatásköre több megyére is kiterjedt, az elhelyezési kötelezettség így minden vármegyét és Budapestet is érintette. Másképpen szólva az ország egész területén „szórták szét” a felvidéki magyarságot.

Csak hogy a kitelepítés megkezdése után sem szűnt meg -a Felvidéken maradó magyarok zaklatása deportálása. Hiába járt le a 88/1945. évi - korábban már említett - dekrétum hatálya, amely szerint csak egy, illetve maximum másfél évig lehetett volna munkaszolgálatra kitelepíteni a magyarokat, a csehszlovák kormány nem foglalkozott a kérdéssel. Nem is szólva arról, hogy a deportált, vagyonuktól megfosztott magyaroknak már nem volt hova visszatérniük.

Ez év (1947) végéig 7608 felvidéki család, összesen 31184 fő települt át Magyarországra. Az áttelepítés a téli hónapokban szünetelt, csak 1948. március 4-én folytatódott. Amikor december 31-én befejezettek nyilvánították az áttelepítést, a csehszlovák fél még mindig azt kérte, hogy 1949. január 31-ig a magyar kormány vegyen át további 5000 háborús bűnösnek minősített magyart. A magyar kormány azonban minden további tárgyalástól elzárkózott, csak azzal értett egyet, hogy a felmerülő, indokoltnak látszó családegyesítési kérelmeket 1949 első felében lebonyolítsák.

Magyarországot 1948. december végéig 73.273(más adatok szerint 71.215) szlovák hagyta, el önkéntesen, illetve 89 600 (más adatok szerint 85 436) magyart telepítettek ki Csehszlovákiából. Hozzájuk csatlakozott még 6000 személy, akik hivatalosan „önként” távoztak Csehszlovákiából Magyarországra. Ténylegesen ennél jóval nagyobb volt a hazánkba érkezők száma. Nem ebbe a kategóriába tartozott ugyan az a 20-30 ezer ember, akiket azért utasítottak ki - a fegyverszüneti szerződés megszegésével - Csehszlovákiából, mert 1938. november 2. után költöztek a Felvidékre, mégis új otthonuk megteremtése szempontjából az elhelyezendőők számát növelték.

Nem kevesen voltak azok is - köztük középiskolai, egyetemi és főiskolai hallgatók -, akik elsősorban tanulmányaik folytatása érdekében vettek a kezükbe vándorbotot átmenetileg, s azután többségükben véglegesen Magyarországon telepedtek le. A kitelepítés 1949. június 5-én fejeződött be: ezen a napon lépte át a csehszlovák-magyar határt az utolsó család Párkány és Szob között.

Más képet mutat a lakosságcsere gazdasági oldala: **a kitelepített magyarok a Felvidéken hátrahagytak 160 ezer katasztrális hold földet és 15.700 házat.** A szlovákok Magyarországon hagytak 38 ezer katasztrális hold földet és 4400 házat. Az egyenlőtlen feltételeket tükröző tények - úgy gondolom - önmagukért beszélnek. Kártérítést a felvidékiek nem kaptak. Részleges kárpótlást az 1992. évi XXXII. tc. alapján egyes leszármazottak igényelhettek s kaptak.

A magyar állam 1949 áprilisában a magyar-csehszlovák barátsági szerződésben, legfőképpen pedig *Rákosi* az 1949. július végén aláírt Csorba-tói egyezményben nyilvánította magát érdektelennek „a magyar állampolgárságú személyek [Csehszlovákiával szembeni] jogi követelése és igényei tekintetében”. Annak fejében, hogy nem kellett teljes egészében kifizetni a Csehszlovákiának megítélt 30 millió dolláros magyar jóvátételt, lemondtak a felvidéki magyarság kárpótlásáról.

Az 1945 után kiadott Benes-dekrétumok és végrehajtásuk kimerítik az emberiség elleni büntett tényállását. Szellemük sajnos még ma is él, és negatív irányba munkál. Visszavonásukat Csehszlovákia korábbi s utódállamainak jelenlegi vezetői sem kezdeményezték.

Elmaradt a bocsánatkérés, esetleg egy szolid főhajtás a magyar nemzet, illetve a felvidéki magyarság előtt. Ennek az erkölcsi jóvátételnek pedig már régen elérkezett volna az ideje. Ehelyett mi történt? A köztársasági elnök szavaival élve újabb „pofont kaptunk”: a szlovák parlament ugyanis - a magyar frakció nem szavazatával, egyetlen tartózkodással kimondta a Benes-dekrétumok érinthetlenségét!

Forrás: Magyar Nemzet
2007. október 13., szombat